

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ THUẦN

**NGHIÊN CỨU KHU KINH TẾ CỦA KHẨU
Ở VÙNG ĐÔNG BẮC VÀ TÁC ĐỘNG ĐẾN SỰ
PHÁT TRIỂN KINH TẾ**

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÝ HỌC

THÁI NGUYÊN - 2015

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ THUẦN

**NGHIÊN CỨU KHU KINH TẾ CỬA KHẨU
Ở VÙNG ĐÔNG BẮC VÀ TÁC ĐỘNG ĐẾN SỰ
PHÁT TRIỂN KINH TẾ**

Chuyên ngành: ĐỊA LÍ HỌC

Mã ngành: 60.31.05.01

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÍ HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. VŨ VĂN ANH

THÁI NGUYÊN - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực, dựa trên các nguồn thông tin tư liệu chính thức với độ tin cậy cao và chưa từng được ai công nhận trong bất cứ một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2015

Học viên

Nguyễn Thị Thuần

**XÁC NHẬN
CỦA NGƯỜI HƯỚNG DẪN**

**XÁC NHẬN
BAN CHỦ NHIỆM KHOA ĐỊALÍ**

TS. Vũ Văn Anh

LỜI CẢM ƠN

Trong thời gian nghiên cứu, thực hiện đề tài này, tôi đã nhận được sự quan tâm, giúp đỡ của Ban Giám hiệu, Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên, các thầy giáo, cô giáo, bạn bè, đồng nghiệp và gia đình.

Nhân dịp này tôi xin được bày tỏ lòng kính trọng biết ơn sâu sắc tới:

TS. Vũ Văn Anh, đã tận tình giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và thực hiện luận văn này.

Ban Giám hiệu, Phòng Đào tạo – Bộ phận Sau Đại học, Khoa Địa lí và các thầy giáo, cô giáo giảng dạy chuyên ngành của Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện giúp đỡ để tôi hoàn thành luận văn này.

Các phòng, ban, cơ quan chuyên môn của khu KTCK vùng Đông Bắc đặc biệt và ban quản lý KKTCK Lạng Sơn, Lào Cai đã cung cấp những tư liệu có giá trị trong thời gian tác giả làm đề tài.

Trong quá trình thực hiện đề tài luận văn, bản thân tôi đã có nhiều cố gắng nhưng không tránh khỏi những thiếu sót. Vì vậy, tôi rất mong nhận được những ý kiến đóng góp của các thầy, cô và các bạn đồng nghiệp để đề tài luận văn được hoàn thiện hơn.

Tôi xin trân trọng cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2015

Học viên

Nguyễn Thị Thuần (Khóa học 2013 - 2015)

MỤC LỤC

Trang

Trang bìa phụ	
Lời cam đoan.....	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục.....	iii
Danh mục viết tắt	iv
Danh mục các bảng	v
Danh mục các hình.....	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Tình hình nghiên cứu của đề tài.....	2
3. Mục tiêu, nhiệm vụ, phạm vi nghiên cứu	4
4. Các quan điểm và phương pháp nghiên cứu.....	5
5. Những đóng góp của đề tài	7
6. Bố cục của luận văn	7
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ KHU KINH TẾ CỬA KHẨU	8
1.1 Cơ sở lý luận	8
1.1.1 Một số khái niệm	8
1.1.1.1. Cửa khẩu	8
1.1.1.3. Khu kinh tế.....	8
1.1.1.4. Khu kinh tế cửa khẩu	9
1.1.2 . Đặc điểm, vai trò của khu kinh tế cửa khẩu.....	9
1.1.2.1 . Đặc điểm của Khu kinh tế cửa khẩu	9
1.1.2.2. Vai trò của Khu kinh tế cửa khẩu	12
1.1.3. Các nhân tố ảnh hưởng đến sự phát triển khu kinh tế cửa khẩu biên giới.....	12
1.1.4. Tiêu chí đánh giá phát triển khu kinh tế cửa khẩu biên giới	16
1.2. Cơ sở thực tiễn	17
1.2.1. Phát triển khu kinh tế cửa khẩu của Trung Quốc	18
1.2.2. Phát triển khu kinh tế cửa khẩu ở Thái Lan.....	19
1.2.3. Phát triển các KKTCK ở Việt Nam	21
Tiểu kết chương 1	24

Chương 2. THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN CÁC KHU KINH TẾ CỦA KHẨU Ở VÙNG ĐÔNG BẮC VÀ TÁC ĐỘNG ĐẾN SỰ PHÁT TRIỂN KINH TẾ.....	25
2.1. Khái quát chung về các tỉnh biên giới vùng Đông Bắc Việt Nam.....	25
2.1.1. Vị trí địa lí và lãnh thổ	25
2.1.2. Điều kiện tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên	27
2.1.2.1. Địa hình, địa mạo	27
2.1.2.2. Tài nguyên khí hậu, đất và nước.....	27
2.1.2.3. Tài nguyên khoáng sản	28
2.1.2.4. Tài nguyên du lịch	29
2.1.3. Dân cư và lao động	30
2.1.3.1. Dân số và dân tộc.....	30
2.1.3.2. Trình độ của lực lượng lao động.....	30
2.1.4. Điều kiện kinh tế - xã hội.....	31
2.1.5. Cơ sở hạ tầng kinh tế và xã hội.....	32
2.1.5.1. Giao thông.....	32
2.1.5.2. Phát triển thông tin liên lạc, giáo dục y tế	34
2.1.5.3. Nguồn vốn đầu tư.....	35
2.2. Nhân tố ảnh hưởng đến hoạt động KKTCK tiểu vùng Đông Bắc	35
2.2.1. Xu hướng toàn cầu hóa, khu vực hóa	35
2.2.2. Quan hệ hữu nghị giữa Việt Nam - Trung Quốc	36
2.2.3. Nhân tố tự nhiên.....	36
2.2.4. Trình độ phát triển kinh tế - xã hội và cơ sở hạ tầng	37
2.2.5. Chính sách phát triển biên giới	38
2.2.5.1. Chính sách phát triển biên mậu của Trung Quốc	38
2.2.5.2. Chính sách phát triển biên mậu của Việt Nam	41
2.3. Thực trạng phát triển các khu kinh tế cửa khẩu và tác động của nó đến sự phát triển kinh tế ở vùng Đông Bắc	42
2.3.1. Quá trình hình thành các khu kinh tế cửa khẩu ở vùng Đông Bắc	42
2.3.2. Thực trạng các KKTCK và tác động của nó đến kinh tế - xã hội ở vùng Đông Bắc	44
2.3.2.1. Tình hình phát triển không gian lãnh thổ về kinh tế và dân cư tại khu kinh tế cửa khẩu vùng Đông Bắc	45

2.3.2.2. Khái quát về phát triển không gian lãnh thổ kinh tế và dân cư của các KKTCK ở vùng Đông Bắc:	46
2.3.2.2. Thực trạng phát triển kinh tế - xã hội tại khu kinh tế cửa khẩu ở vùng Đông Bắc trong tương quan vành đai biên giới Việt - Trung.....	49
2.3.2.3. Đánh giá chung về các khu KKTCK ở tiểu vùng Đông Bắc.....	54
2.3.2.4. Tác động của KKTCK đối với sự phát triển kinh tế - xã hội vùng Đông Bắc....	59
Tiểu kết chương 2	72
Chương 3: ĐỊNH HƯỚNG VÀ GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN KHU KINH TẾ CỬA KHẨU VÙNG ĐÔNG BẮC ĐẾN NĂM 2020	74
3.1. Quan điểm và mục tiêu phát triển.....	74
3.1.1. Quan điểm phát triển.....	74
3.1.2. Mục tiêu phát triển.....	77
3.2. Định hướng phát triển KKTCK vùng Đông Bắc đến năm 2020	77
3.3. Một số giải pháp chủ yếu nhằm tiếp tục phát triển KKTCK vùng Đông Bắc Việt Nam.....	80
3.3.1. Hoàn thiện công tác quy hoạch không gian lãnh thổ kinh tế -xã hội các khu kinh tế cửa khẩu biên giới.....	80
3.3.2. Tiếp tục hoàn thiện chính sách xuất nhập khẩu, xuất nhập cảnh tại các khu kinh tế cửa khẩu	83
3.3.3. Tạo bước đột phá về xây dựng và nâng cấp chất lượng kết cấu hạ tầng kỹ thuật phục vụ cho phát triển kinh tế tại các khu kinh tế cửa khẩu.....	85
3.3.4. Tăng cường công tác vận động xúc tiến đầu tư và đa dạng hóa nguồn vốn đầu tư vào khu kinh tế cửa khẩu	85
3.3.5. Nâng cao tính chủ động, đẩy mạnh cải tiến ứng dụng tiến bộ công nghệ và tăng cường năng lực cạnh tranh của các doanh nghiệp Việt Nam.....	88
3.3.6. Tăng cường củng cố an ninh quốc phòng ở các khu kinh tế cửa khẩu.....	88
3.3.7. Nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, tăng cường bảo vệ môi trường nhằm phát triển các khu kinh tế cửa khẩu theo hướng bền vững	89
Tiểu kết chương 3	91
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	92
TÀI LIỆU THAM KHẢO	94
PHỤ LỤC

DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU, CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Viết đầy đủ
KKTK	Khu kinh tế cửa khẩu
KTCK	Kinh tế cửa khẩu
KKT	Khu kinh tế
QĐ	Quyết định
NĐ	Nghị Định
CP	Chính Phủ
CK	Cửa khẩu
X – NK	Xuất – Nhập khẩu
USD	Đô la Mỹ
WTO	Tổ chức thương mại thế giới (World Trade organization)
ASEAN	Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (Asean Free Trade Area)
KCN	Khu công nghiệp
KCX	Khu chế xuất
CKQT	Cửa khẩu quốc tế
NSNN	Ngân sách nhà nước
UBND	Ủy ban nhân dân
FDI	Đầu tư trực tiếp nước ngoài (Foreign Direct Investment)

DANH MỤC CÁC BẢNG

	<i>Trang</i>
Bảng 1.1. Đặc điểm các mô hình phát triển không gian của KKTCK	11
Bảng 1.2: Các CKQT và Khu KTCK của Việt Nam.....	22
Bảng 1.3: “Vành đai” CKQT khu vực biên giới Việt - Trung.....	23
Bảng 2.1. Diện tích và dân số các tỉnh biên giới vùng Đông Bắc Việt Nam năm 2013 ..	25
Bảng 2.2. Tình hình sử dụng đất các tỉnh biên giới vùng Đông Bắc Việt Nam năm 2013	28
Bảng 2.3. Sự thay đổi cơ cấu lao động đã qua đào tạo của một số tỉnh biên giới vùng Đông Bắc Việt Nam giai đoạn 2008 – 2012	31
Bảng 2.4. Số cán bộ ngành y và ngành dược của 4 tỉnh biên giới Đông Bắc năm 2013 ..	34
Bảng 2.5. Đầu tư trực tiếp của nước ngoài được cấp giấy phép năm 2013	35
Bảng 2.6. GDP bình quân đầu người năm 2003 – 2010	38
Bảng 2.7: Số KKTCK tiếp giáp với Trung Quốc ở vùng Đông Bắc được thành lập đến năm 2010	44
Bảng 2.8. Phát triển không gian lãnh thổ kinh tế và xã hội các KKTCK biên giới Việt - Trung năm 2010	48
Bảng 2.9. Tình hình xuất nhập cảnh tại KKTCK biên giới Việt - Trung.....	51
Bảng 2.10. Tình hình huy động vốn đầu tư tại các KKTCK biên giới Việt - Trung.....	52
Bảng 2.11. Giá trị GDP của KKTCK tỉnh Lạng Sơn giai đoạn 2006 – 2013.....	65
Bảng 2.12. Tình hình thu ngân sách thông qua hoạt động XNK trên địa bàn tỉnh Lạng Sơn	66
Bảng 2.13. Tốc độ tăng trưởng kinh tế của tỉnh Lào Cai giai đoạn 2005 – 2013	68
Bảng 2.14. Bảng 2.13. Tình hình thu ngân sách thông qua hoạt động XNK trên địa bàn tỉnh Lào Cai	70
Bảng 3.1: Dự báo một số chỉ tiêu phát triển kinh tế chủ yếu của các KKTCK biên giới Việt - Trung đến năm 2020.....	80

DANH MỤC CÁC HÌNH

Trang

Hình 1.1. Một số mô hình không gian của KKTCK	10
Hình 2.1. Bản đồ hành chính vùng Đông Bắc.....	26
Hình 2.2. Bản đồ nguồn lực ảnh hưởng đến sự phát triển KTCK vùng Đông Bắc ..	33
Hình 2.3. Kim ngạch XNK tại các KKTCK biên giới Việt - Trung	50
Hình 2.4. Mức đóng góp cho NSNN của các KKTCK biên giới.....	53
Hình 2.5. Bản đồ tình hình phát triển KKTCK vùng biên giới Đông Bắc.....	58
Hình 2.6. Biểu đồ GDP bình quân đầu người của Lào Cai so với vùng và cả nước.....	69
Hình 2.7. Bản đồ định hướng phát triển KKTCK vùng Đông Bắc.....	72